

Carl Erik Kühl

DET BUGTER SIG ...

(1977)

Under den sidste istid finder Danmarks overflade sine former.

Isen dækkede ikke hele landet. Hvis vi trækker en linje midt op gennem Jylland til Viborg og fra Viborg mod vest til Bovbjerg, så følger vi grænsen for isens udbredelse. Mange gange under isens tilbage tog stod randen stille.

Ud fra isranden strammede smeltevandet. Med sig førte det sand og grus, som det langs ad vejen afsatte i en jævnt skrånende flade, en *hedeslette*. Selv stammede denne medbyrd fra isens eget underlag, som lod sig afhøvle og afglatte i en svagt bølget flade af moræneler, en *moræneflade*. Jo nærmere smeltevandet kom til isranden, jo større jordmasser måtte det bære, og jo tungere gik det: En del måtte aflejres på det sidste stykke. Her veksler højderygge og høje, dale og lavninger i et *bakkeland*.

Længst havde isen rand ved sin udbredelses yderste grænse. Foran hvor isen aldrig kom, dannedes de store hedesletter. Langs randen, lige inde under isen, dannedes den jyske højderyg. I øvrigt lod Danmark sig præge af alle de tre former: hedeslette, moræneflade og bakkeland.

Under isens afsmeltning skar de vældige vandmasser deres dale i landskabet. Her har en del af vore åer fundet et leje, de i dag er for spæde til at udfylde. Inde under isen pressede smeltevandet sig frem i mægtige tunneller. Tunneldalene kan i dag følges gennem de østjyske fjorde og de midtjyske langsøer ud til hedesletterne.

Efterhånden trak isen sig så langt tilbage, at ikke engang smeltevandsstrømmene kunne gøre ved. Danmark lå i store træk tilbage med de kurvaturer, det i dag vil kendes på. Kun var fordelingen af land og hav en anden. Gentagne gange skulle landet hæve sig og sænke sig. I Fastlandstiden var Danmark landfast med kontinentet, og Østersøen var en ferskvandssø med afløb gennem den dybe rende i det nuværende Storebælt. Herefter følger den store landsænkning, Stenaldersænkningen, hvor det nordlige og det østlige Danmark kommer til at ligge lavere end nu. Med den efterfølgende hævn fremstår en del af indlandet som hævet havbund, mens kystlinjen finder sit nuværende udseende.

Forfædre kaldes de, som gik forud for os. De gik forud for os ind i livet: hér deler vi lysning med dem. Men de gik også forud for os ind i døden, ud i mørket: Dér har de været nok så længe; vi går også derhen engang, men ved intet derom.

Vi mindes dem, fordi der ved deres gravsætning blev fæstet dem et minde. [Således er] livet forgængeligt, og vi har vanskeligt ved at spore vore forfædre. Men et landskab minder os om, at det liv, som *er* forgængeligt, ikke kender til forandring. Sært er det nu, at vi skal vide mere om, hvorledes de gamle gravsatte de nærmeste døde, end hvorledes de opholdt livet; mere om, hvorledes de ved livs ophør gav jorden, hvad jordens er, end om hvorledes jorden dagligt gav sine levende dyrkere, hvad deres var.

Netop da er vi måske i god forståelse – ja, i pagt med – de gamle? Thi ingen af os [på jorden] kender døden. Og vi i dag kan bare ane, hvad de levende dengang har forestillet sig om de døde.

Men for så vidt de lod gravene mærke og indvi til genkendelse i landskabet, har de først og fremmest henvendt sig til dem, der kommer efter denne gravsættelse, denne gravsatte. Måske er vi blot lydige, når vi først træffes af deres grave, senere spørger til deres liv?

Tør vi sige, at der er noget, de udtrykkeligt vil sige os, og noget, der blot bliver sagt? Da kan vi hente arkæologiens termer berigede tilbage fra deres metafore ophold i psykoanalysen og finde den tyste tale [frem], historiens underbevidsthed, i alt det, der er overdraget os med anden grund end overdragelsen selv. Og kun den, der ud af en dyb og ganske irrationel frygt for det, der ikke indbefattes i bogstaveligheden og det i snævrere forstand fornuftige, kun han opretter eller lever med en sondring imellem historisk og forhistorisk tid: imellem tider, der udbyder så kaldt ”skriftlige kilder”, og tider der ikke gør det.

Når et samfund på et tidspunkt begynder at føre sin orden tilbage til en skrift [sætte spor /lade sætte spor], hvis *aflæselighed* som sådan er med til at tegne samfundet som offentlighed, så er der tale om et radikalt skift. De første så kaldt ”skriftlige kilder” er Jellingestenen. Og vi, der ser tilbage, ser da noget andet, fordi det hele er blevet til noget andet. Vi ser ikke nødvendigvis klarere. Tingene fortæller – dét er en gammel historie. Og netop med tingene står den skrevet.

Vi finderes ting, deres redskaber. Ofte[st] i grave. De døde har fået tingene med. Grav og grav - der er netop en *verden* til forskel. Gravmælet henvender sig til [vender sig imod] de jordisk levende, tingene er givet de døde. Vi må grave dem ud for at bringe tingene for dagen. Og da er graven ikke længere grav. Ingen har nogensinde set vildskaben i et vildt dyrs indvolde.

At kaste sig i bølgen og blive båret i et øjeblik, der er langt nok til at være frydefuldt: de fleste af os har lært glæden at kende som børn ved badestranden, og mange af os bevarer og genkender den endnu på en sommerdag, hvor den blandt voksne i bedste forstand er blevet barnlig.

Det var ikke alle bølger, der var lige gode. Undertiden var de alt for fredelige, undertiden var vejret vildt, og det var farligt at bade – vi fik ikke lov. Men imellem de lange fredelige træk kom de bølger, der netop kunne bære, tyve-tredive ad gangen, fem minutter kunne det vare. Det skyldtes ikke vejret, det var klart. De hørte bare med, og vi spurgte ikke hvorfor.

I skolen lærte vi, at havets bølger i virkeligheden slet ikke bevæger sig. Absurd – intet er vel mere utænkeligt end en bølge, der står stille. Men det, der i virkeligheden sker – og skønt virkeligheden er så vigtig, lærte vi først om den fra sjette skoleår at regne: da begyndte fysikundervisningen – er, at vandpartiklerne roterer, sætter nabopartiklerne i en lignende rotation og så fremdeles. En bølge er ingen ting, den er bare dette ”og så fremdeles”. Men bølgen tager sin tid, den er et spor af noget, som er sket, og som der ellers intet spor er af.

De bølger, som netop kan bære, er dønninger efter et skib, som sejlede forbi for lidt siden, måske for et kvarter siden, måske længere. Det er væk nu, og måske var det aldrig inden for synsvidde. Det gør heller ingenting. Det lykkelige, øjeblikkelige nærvær i det urmoderlige ophav er givet med det, som *var*.